

ciutat i déus reneixen en l'ànima, transfigurats, com a al·legoria exterior de l'ésser invisible i interior. El mite, diu l'editor alemany, seria al·legoria i còpia de l'ànima de l'ésser humà formada per la contemplació de les Idees transcendents. La racionalitat tècnica que descompon les substàncies orgàniques només pot eludir els seus efectes deleteris per mitjà d'una raó superior conformada en la visió de la realitat supraces- te. No hi ha marxa enrere, com ja hem dit, vers el món extern del mite arcaic, sinó salt endavant vers una intel·ligibilitat que reposa en si mateixa i que configura l'ànima per tal que tot ressoni en ella. L'ànima vibrant arreu i tot vibrant dins de l'ànima: vet aquí el regne amagat en què, segons Reinhardt, es desplega el mite platònic; sense ell, sense el mite, l'ànima mateixa tampoc no es desplegaria i, amb l'ànima —perquè són el mateix—, moririen igualment i definitiva el món natural i el món polític dels homes.

Carles LLINÀS PUENTE
Research Group on Smart Society,
La Salle – Universitat Ramon Llull

**Armando Pego Puigbó,
*Poética del monasterio.***

Madrid: Ediciones Encuentro, 2022,
272 pàg.

Sobre el rerefons de la caiguda de l'alta cultura humanista, tal com va desenvolupar a *Trilogía güelfa* (Sevilla, 2014-2016), i de la reivindicació d'un «espai» fora dels «llocs comuns» dels nostres dies que neutralitzen la gramàtica com a garantia divina per rebre el sentit profund de la vida hu-

mana a *El peregrino absoluto* (Sevilla, 2020), Armando Pego Puigbó (1970), professor a La Salle – Universitat Ramon Llull, publica ara *Poética del monasterio* com un assaig d'un nou pensar. No és un intent menor.

Des del segle passat hi ha un intent constant de cercar una nova forma de pensar que permeti a la filosofia ressorgir de l'atzucac al qual la Modernitat l'ha conduït. De Husserl a Heidegger, de Rosenzweig a Levinas, de Zubiri a Michel Henry, hi ha la necessitat d'un nou pensar que pensi allò que el concepte no reté, aquella Vida que la raó autònoma i crítica no escolta i acaba oblidant. Per obrir-se a pensar aquesta Vida que precedeix i depassa el concepte, per rebre en el nostre interior aquest excendent de sentit que la raó analítica no tolera ni entreveu, per poder argumentar, en definitiva, el sentit de la pròpia existència, Armando Pego proposa recuperar el sentit de l'exercici espiritual de la lectura. Es pensa tal com es llegeix; d'aquí la necessitat d'una *conversio* gramatical que renovi l'acte de l'escriptura i permeti escoltar en la paraula un significat encara original, capaç de teixir el sentit de les nostres vides i de pensar la realitat tal i com se'ns dona, en la seva amplada, alçada i profunditat. Una poètica com a *lectio divina* d'allò real.

Per tal de realitzar aquesta *conversio*, Armando Pego suggereix un 'lloc', el monestir, i un 'temps', la litúrgia de les hores. Des d'aquest 'espai' i amb aquest 'ritme' monàstic assaja una poètica que, constatant el nostre estat de Caiguda —palès entre moltes altres coses en la caiguda d'un coneixement directe a un coneixement indirecte que necessita de signes com les paraules—, pugui reconèixer el poder de la Redempció

que continua obrant la paraula, en la fragilitat i precarietat de la qual s'inscriu una bestreta de l'ésser *que ens manca*, una anticipació de la terra nova i del cel nou que s'espera quan s'experimenta aquest món com un exili.

Aquesta *poètica* d'Armando Pego és un intent de continuïtat en els nostres dies de la *grammatica* que generava la cultura del monestir, que va tenir el moment d'esplendor en el segle XII. Si Gaston Bachelard, a *La poètica de l'espai*, cercava en la fenomenologia una alternativa al pensament racionalista de la Modernitat, Armando Pego s'insereix en el corrent monàstic —pràcticament oblidat durant la Modernitat— per pensar allò que la raó moderna oblida i per guarir les ferides que aquest oblit causa.

D'una banda, a la *Poètica del monasterio* es reviu les tensions acalorades del segle XII entre el pensament monàstic i l'escolar, no pas com un record de les polèmiques passades sinó com una actualització en les problemàtiques o crisis del nostre temps, derivades de la destrucció de l'ordre tradicional que la Modernitat ha realitzat amb la seva fúria paròdica contra l'Absolut Real. Les crítiques que podia fer un autor monàstic del segle XII contra la manera de procedir de les escoles urbanes són actualitzades per Armando Pego contra els nous mètodes pedagògics i les lleis educatives, que estan acabant, segons el nostre autor, amb els darrers vestigis de la civilització occidental. O, com denunciava Bernat de Claravall contra les *escoles* que cercant el rigor i la claredat oblidaven la veritat i omplien aquest buit amb el fum de la verbositat, Armando Pego lamenta l'actual estat *en fuga* de l'escola, convertida en un parc

d'atraccions, assetjada per les innovacions tecnològiques, per un desarelament de la memòria que no sigui l'oficial i per un culte narcisista a l'ensenyança col·laborativa. Però Armando Pego no tan sols denuncia la ferida que ha causat la Modernitat en la figura del mestre, també lamenta i exposa la crisi que experimenten en els nostres dies les figures del pare i la del monjo. Tres figures fonamentals de la Tradició cristiana i de l'imaginari d'Occident, que desenvolupen al voltant seu tres espais, l'Escola, la Família i l'Església, i que haurien estat assetjats i noquejats per una Modernitat que continua operativa en la dissolució de tot substrat religiós, sobre el qual descansen aquestes tres institucions. Armando Pego és un *recusant* —com s'anomenava als catòlics anglesos del període isabelí— que no vol plegar-se a les imposicions de la nova jerarquia política i cultural que, amb les seves lleis i reduccions estadístiques de la realitat, degraden el Misteri i alienen l'home. Una *poètica* com a denúncia profètica.

Però, d'altra banda, i assumint ser arraconat en els deserts del nostre món, tal com va fer la raó moderna amb el pensament monàstic, Armando Pego, com un saurí que cerca corrents d'aigua amagats, troba en la Modernitat mateixa un rierol marginal d'humanistes, literats i místics, que mantingueren viu el corrent monàstic i la seva forma de procedir intel·lectual i literària. Hereu d'aquesta tradició, veu una alternativa a explorar per respondre a l'actual crisi que pateixen les tres figures esmentades anteriorment: el pare, el mestre i el monjo. I, com Bernat de Claravall en el segle XII, proposa per combatre avui aquesta crisi la necessitat de recuperar el sentit de

l'exercici espiritual de la lectura. Una *lectio divina* que faciliti una *poètica* capaç d'enllaçar les tradicions —Athenes, Roma i Jerusalem— que han afaïçonat la cultura occidental, el seu imaginari, el sentit de l'existència, l'espera confiada d'un futur. Una tasca àrdua i exigent per als nostres dies, que no és suficient dur-la a terme individualment; cal, considera Armando Pego, restablir el tapís comunitari de la lectura, en què es facin presents tots aquells que han acompanyat a través de la història de la nostra cultura el *present* des del qual podem llegir i comprendre. I aquesta forma de llegir comunitària és la pròpia del monestir, des del qual s'abasta i es té cura de les tres dimensions de la *casa* cristiana ferides per una Modernitat no ponderada per la raó monàstica: la llar, l'escola i la cel·la. Des d'aquest renovat sentit espiritual de l'acte de l'escriptura, Armando Pego anhela que aquests tres espais siguin refundats.

Aquest sentit renovat de l'acte de l'escriptura, que permeti teixir la trama de les nostres vides, passa per la recerca d'una forma literària i un ús de la raó. I en això també trobem en el llibre la tensió entre l'*escola* i el *monestir*. La fascinació per la *logica* en els ambients escolars, que la identificaven ja en el segle XII amb la filosofia, suscità una literatura més aviat impersonal, guiada per una raó que, sense encomanar-se a cap *auctoritas*, distingia analíticament per aclarir la *quaestio* que es debatia a les universitats, refiades d'assolir d'aquesta manera un saber que es reduïa a poder «dir» veritats universals i necessàries. Una *poètica del monestir* també és una tècnica, un conjunt de regles i de principis, és també un mètode, un camí que segueix també una lògica;

però aquesta tècnica i aquest mètode, igual que les regles i els principis que se'n deriven, no s'extreuen d'una raó moguda per la *quaestio* que aspira a determinar per endavant la realitat, sinó de l'experiència en què l'Esperit exposa la seva doctrina, no per desvetllar la *curiositas* sinó per revifar l'amor. La literatura monàstica brolla d'un amor a les lletres, suscitat per una vida de fe viscuda en el monestir, i cerca una manera gustosa d'entrar en la veritat, en l'amor de Déu. La literatura monàstica té un to personal i poètic, no subjectivista, sinó universal, vàlid per a tothom, però en la mesura que cadascú constitueix una persona única, procura una experiència personal, un moure l'*affectus* en l'acte de l'escriptura per reconèixer el poder de Redempció que s'obra en la paraula.

Aquests trets són els que podem trobar en la *poètica del monestir* d'Armando Pego. Com un monjo al cor, diu que s'apropa a l'escriptori com si s'hagués revestit amb la cogulla. L'escriptura esdevé un ofici sagrat, s'hi entra de puntetes, contenint la respiració, mogut pel desig i els sospirs del que ens manca. L'escriptura és pregària, i com la pregària, l'escriptura demana una ascesi rigorosa, un treball, un esforç que és un disposar-se a rebre més que no pas un exigir respostes, un reduir-se a la forma mínima que descobreixi en la paraula l'essència de l'ésser. Amb el seu estil literari, que anomena *stilnovisme claravallenc*, aspira a mesclar la renovació poètica del segle XIII (*Dolce stil novo*) amb la recerca cistercenca de la nuesa essencial de la veritat, l'amor a les lletres i el desig de Déu. Armando Pego és un home tocat i ferit per l'Etern, un *recusant* que denuncia tot el que enfosqueix

l'Etern i cerca les esclertes per on davalla la seva llum; d'aquí l'anhel d'una *simplicitas* en la seva estètica literària, a fi de descobrir o deixar brillar aquesta llum a través dels silencis d'entre les paraules, de cercar un ritme gramatical que permeti expressar el dinamisme encarnatori de l'Etern, de vetllar per una concavitat en l'articulació de les paraules que permeti rebre l'Únic necessari i el seu poder Redemptor. En cada lletra d'aquesta *poètica* hi batega una tensió escatològica que dona al llibre un caràcter profètic, suscitant al lector un estat interior de sortida, d'*exode*, de deixar un món que no és definitiu, d'assenyalar un *altre* lloc, i alhora de retorn, d'entrada al propi *almari*, per rebre una Vida que a fora s'escapa. Una *poètica* marcada per la gramàtica i l'escatologia.

En aquesta *poètica* no es rebutgen els mitjans racionals, Boeci conviu amb sant Benet, no és un *assalt a la raó* (Lukacs), però aquests mitjans tècnics i metòdics són depassats en l'obertura a Déu, són eixamplats per encabir la llum de la fe; i aquesta experiència de la suavitat de Déu suscita un entusiasme al cor que s'expressa no pas amb sil·logismes sinó en forma de poesia. En la seva *poètica*, Armando Pego no es deixa guiar per una raó que cerca un pla lineal o solucions generals i necessàries, sinó per una raó que ondula, sota el magisteri del Logos i els impulsos de l'Esperit, per les ferides i els anhels de l'ànima, que exposa i presenta entre sospirs i preguntes, passeja pels textos clàssics i bíblics, pensa citant-los, citant-los fa memòria, fent memòria s'eleva amb una llum nova que no preveia, entrant al cor dels autors, al cor de Déu, deixant entrar el lector al seu cor.

Amb aquesta raó ondulant dialoga, discrepa i s'abraça amb autors contemporanis, surt de les pròpies seguretats intel·lectuals i afectives, per tornar amb més profunditat a una Tradició que manté operativa en el present la solidaritat entre el passat i el futur, i quan acaba l'escriptura no és sinó un tornar a començar, no per una dinàmica provisional de la raó científica sinó per un desig que s'alça vers l'Absolut, l'únic que no té límit ni fi i fa de l'escriptura figura d'un *altre* trànsit. La *poètica* d'Armando Pego és un acte litúrgic, un fer memòria de l'acció de Déu que es realitza en les paraules, un Ofici al qual s'arriba per retornar-hi.

La *Poètica del monestir* és un exercici pràctic de la renovació del sentit espiritual de l'acte de l'escriptura. I aquesta forma de llegir-escriure cerca, com dèiem a l'inici d'aquesta ressenya, una nova forma de pensar que permeti assolir un saber capaç de traçar el sentit de les nostres vides. El lloc que suggereix Armando Pego per dur a terme aquesta renovació és el monestir. Però aquest monestir no és un lloc geogràfic solitari, sinó que és excavat entre els blancs de les pàgines del propi llibre. El llibre és el monestir en què el lector entra quan l'obre per llegir-lo, és l'espai simbòlic on l'autor li obre les portes i l'acull com a hoste, no per fer una visita turística, sinó per deixar-se transformar per una *poètica* que cerca Déu en cadascun dels espais del monestir-llibre. L'estructura del llibre-monestir es desplega seguint el ritme d'un ofici litúrgic. Però el llibre-monestir és construït per una *poètica* que apunta a un *altre* lloc, no és un lloc per quedar-s'hi. Per a Armando Pego el monestir no és una arca-refugi per protegir-se de les aigües encres-

pades de la Modernitat, com podria ser la visió de Rod Dreher compartida pels donatistes del segle IV; per a ell el monestir és l'hort, el claustre, el cor, el lloc de pregària i de treball, obert i enmig dels deserts actuals, el monestir és un lloc de trànsit entre les realitats d'aquest món i la vida definitiva de la Jerusalem celestial, és un lloc per peregrinar-hi.

Però l'escriptura d'aquesta poètica, que impulsa el dinamisme d'aquest pelegrinatge, també és una font de coneixement. Investiga tant la realitat per la qual es transita (gramàtica) com la realitat que anhela (escatologia) mitjançant una forma que li és donada a partir de l'experiència que intenta descriure. No és un coneixement el que

proporciona aquesta poètica que vulgui apropiarse d'un objecte dissolent-hi les identitats dels qui coneixen, com és el propi de la Modernitat, «al contrario, mediante él el autor y sus lectores pueden también recorrer un itinerario de transformación que apunta a la mirada renovada de un saber diferente cuyo umbral el arte verdadero, la filosofía y la teología deberían ser capaces de ayudar también hoy a traspasar» (pàg. 253). *La poètica del monestir* com un assaig d'una nova (i no escindida) forma de pensar.

Rubén García Cruz
La Salle – Universitat Ramon Llull